

RFLD · MAPUTO PROTOCOL · IGBO

Protokol nke Akwụkwọ Ogbugba-ndụ Afrịka maka Ikike Mmadụ na nke Ndị Obodo gbasara Ikike Ụmụnwanyị nọ n'Afrịka (Protokol Maputo)

Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa, adopted in Maputo on 11 July 2003.

Ntughari na-abughị nke gọmentị nke RFLD mere maka ozi na mmụta. Naanị ederede Njikọ Afrịka nabatara bụ ndị ziri ezi.

Unofficial translation, 2026. RFLD translated the official English text of the Protocol into Igbo for information and awareness. Only the texts adopted by the African Union are authentic. This version is open for review by native speakers and legal experts.

Réseau des Femmes Leaders pour le Développement (RFLD) · rflgd.org · programs@rflgd.org

Okwu Mmalite

Mba ndi sonyere na Protokol a (States Parties),

EBE HA LEBARA ANYA na Atiku 66 nke Akwukwo Ogbugba-ndu Afrika maka Ikike Mmadu na nke Ndi Obodo (African Charter on Human and Peoples' Rights) kwadoro ka e mee protokol ma o bu nkwekorita puru iche, ma o di mkpa, iji gbakwunye n'iwu di n'Akwukwo Ogbugba-ndu Afrika, nakwa na Mgbako Ndiisi Steeti na Goomenti nke Nzufo Njikota Afrika (Organization of African Unity), mgbe o zukoro na Nzufo Nkiti nke Iri Atọ na Otu ya n'Addis Ababa, Etiopia, na June 1995, jiri mkpebi AHG/Res.240 (XXXI) kwado ndumodu nke Komishon Afrika maka Ikike Mmadu na nke Ndi Obodo (African Commission on Human and Peoples' Rights) ka e dee Protokol gbasara Ikike Umunwaanyi no n'Afrika;

EBE HA LEBARA ANYA na Atiku 2 nke Akwukwo Ogbugba-ndu Afrika maka Ikike Mmadu na nke Ndi Obodo guzobere ukpuru nke igbara ikpa okè (non-discrimination) n'ihia agburu, otu agburu, ucha akpukpo ahụ, nwoke na nwaanyi (sex), asusu, okpukpe, echiche ndoro ndoro ochichi ma o bu echiche o bua ozo, mba na okwa mmadu si na ya puta n'obodo, aku na uba, omumu ma o bu onodu o bua ozo;

EBE HA LEBAKWARA ANYA na Atiku 18 nke Akwukwo Ogbugba-ndu Afrika maka Ikike Mmadu na nke Ndi Obodo na-akpo Mba niile Sonyere oku ka ha kpochapu udi ikpa okè o bua megide umunwaanyi, ma hu na e chebere ikike umunwaanyi dika e kwuru n'okwu nkwuputa na ogbugba-ndu mba uwa;

EBE HA HURU na Atiku 60 na 61 nke Akwukwo Ogbugba-ndu Afrika maka Ikike Mmadu na nke Ndi Obodo nabatara ngwa ikike mmadu nke mpaghara na nke mba uwa, nakwa omume ndi Afrika kwekoro n'ukpuru mba uwa gbasara ikike mmadu na nke ndi obodo, dika ihe ndabere di mkpa maka itinye n'oru na ikowa Akwukwo Ogbugba-ndu Afrika;

EBE HA CHETARA na a nabatala ma kwe nkwa ikike umunwaanyi na ngwa ikike mmadu niile nke mba uwa, karisa Nkwuputa Uwa Niile maka Ikike Mmadu (Universal Declaration of Human Rights), Ogbugba-ndu Mba Uwa maka Ikike Obodo na Ikike Ndoro Ndoro Ochichi (International Covenant on Civil and Political Rights), Ogbugba-ndu Mba Uwa maka Ikike Aku na Uba, Ikike Oha na Ikike Omenaala (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights), Ogbugba-ndu maka Mkpochapu Udi Ikpa Okè Niile Megide Umunwaanyi (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, CEDAW) na Protokol Nhoro ya (Optional Protocol), Akwukwo Ogbugba-ndu Afrika maka Ikike na Odigma Nwatakiri (African Charter on the Rights and Welfare of the Child), na ogbugba-ndu na nkwekorita ndi ozo niile nke mba uwa na nke mpaghara metutara ikike umunwaanyi, dika ikike mmadu a na-apughị inapu mmadu, ndi dabeere n'ibe ha, ndi a na-apughị ikewa ekewa;

EBE HA HURU na e kwusiri ike ozo ikike umunwaanyi na oru di mkpa umunwaanyi na-arụ na mmepe na Atumatu Omume nke Mba Uwa Jikoro Aka (United Nations Plans of Action) gbasara Gburugburu Ebe Obibi na Mmepe na 1992, gbasara Ikike Mmadu na 1993, gbasara Onu Ogugu Mmadu na Mmepe na 1994, na gbasara Mmepe Oha na 1995;

EBE HA CHETAKWARA Mkpebi 1325 (2000) nke Kansul Nchekwa nke Mba Uwa Jikoro Aka (United Nations Security Council Resolution 1325) gbasara oru umunwaanyi n'ikwalite udo na nchekwa;

EBE HA KWUSIRI IKE OZO ukpuru nke ikwalite nha anya n'etiti nwoke na nwaanyi (gender

equality) dika e guzobere ya n'Iwu Ntọala nke Njikọ Afrika (Constitutive Act of the African Union), nakwa na Mmekọrịta Ọhụrụ maka Mmepụ Afrika (New Partnership for Africa's Development, NEPAD), na Nkwupụta, Mkpebi na Ntuziaka ndị metụtara ya, bụ ndị na-egosi nkwa Steeti ndị Afrika kwere ihu na ụmụnwanyị Afrika sonyere n'ụzọ zuru oke dika ndị mmekọ hà nhata na mmepe Afrika;

EBE HA HỤKWARA na Atụmatụ Omume Afrika (African Platform for Action) na Nkwupụta Dakar nke 1994 (Dakar Declaration), nakwa Atụmatụ Omume Beijing nke 1995 (Beijing Platform for Action), na-akpọ Mba niile Otu nke Mba Ụwa Jikọrọ Aka, ndị kwere nkwa siri ike itinye ha n'ọrụ, ka ha mee ihe doro anya iji lebakwuo anya n'ikike mmadụ nke ụmụnwanyị, iji kpochapụ ụdị ikpa ókè niile na ụdị ime ihe ike niile dabeere na nwoke na nwaanyị (gender-based violence) megide ụmụnwanyị;

EBE HA NABATARA ọrụ dī oke mkpa ụmụnwanyị na-arụ n'ichekwa ụkpụrụ ndị Afrika dabeere n'ụkpụrụ nke nha anya, udo, nnwere onwe, ugwu mmadụ, ikpe ziri ezi, ịdị n'otu na ọchịchị onye kwuo uche ya;

EBE HA NA-ECHETA Mkpebi, Nkwupụta, Ndụmọdụ, Ntuziaka, Ọgbụgba-ndụ na Ngwa ndị ọzọ nke Mpaghara na nke Obere Mpaghara metụtara ya, bụ ndị e mere iji kpochapụ ụdị ikpa ókè niile na iji kwalite nha anya n'etiti ụmụnwanyị na ụmụnwake;

EBE OBI NA-AKPA HA na, n'agbanyeghi na ọtụtụ Mba Sonyere akwadola (ratification) Akwụkwọ Ọgbụgba-ndụ Afrika maka Ikike Mmadụ na nke Ndị Obodo na ngwa ikike mmadụ ndị ọzọ nke mba ụwa, ma kwee nkwa siri ike ikpochapụ ụdị ikpa ókè niile na omenaala na-emerụ ahụ megide ụmụnwanyị, ụmụnwanyị nọ n'Afrika ka na-aga n'ihu ibụ ndị ikpa ókè na omenaala na-emerụ ahụ na-emetụta;

EBE O DOKWASIRI HA ANYA na omume ọ bụla na-egbochi ma ọ bụ na-etinye uto nkịtị n'ihe ize ndụ, ma na-emetụta mmepe ahụ na nke uche nke ụmụnwanyị na ụmụ agboghọ, kwesiri ka a katọọ ya ma kpochapụ ya;

EBE HA KPEBISIRI IKE ihu na a na-akwalite, mezuo ma chekwaa ikike ụmụnwanyị, iji mee ka ha nwee ike inụ uto ikike mmadụ ha niile n'ụzọ zuru oke;

EKWEKOROLA HA DİKA NDİ A:

Atiku 1: Nkọwa Okwu

Maka ebumnuche Protokol a:

a) "Akwụkwọ Ọgbụgba-ndụ Afrika" pụtara Akwụkwọ Ọgbụgba-ndụ Afrika maka Ikike Mmadụ na nke Ndị Obodo;

b) "Kọmishọn Afrika" pụtara Kọmishọn Afrika maka Ikike Mmadụ na nke Ndị Obodo;

c) "Mgbakọ" pụtara Mgbakọ Ndịisi Steeti na Gọmentị nke Njikọ Afrika;

d) "AU" pụtara Njikọ Afrika (African Union);

e) "Iwu Ntọala" pụtara Iwu Ntọala nke Njikọ Afrika (Constitutive Act of the African Union);

f) "Ikpa ókè megide ụmụnwanyị" pụtara ọdịiche ọ bụla, mwepụ ma ọ bụ mgbochi, ma ọ bụ ụzọ ọ bụla e si emeso mmadụ n'ụzọ dī iche nke dabeere na nwoke na nwaanyị, nke ebumnuche ya ma ọ bụ nsonaazụ ya na-emebi ma ọ bụ na-ebibi nnabata, inụ uto ma ọ bụ

iji ikike mmadụ na nnwere onwe ndị bụ isi nke ụmụnwaaanyi, n'agbanyeghi ọnọdụ alụmdi na nwunye ha, n'akụkụ niile nke ndụ;

g) "Omenaala na-emerụ ahụ" (Harmful Practices) pụtara omume niile, àgwà niile na/ma ọ bụ omenaala niile na-emetụta n'uzọ ọjọọ ikike ndị bụ isi nke ụmụnwaaanyi na ụmụ agbọghọ, dika ikike ha inwe ndụ, ahụike, ugwu mmadụ, agụmakwụkwọ na ịdị ọcha nke anụ ahụ ha;

h) "NEPAD" pụtara Mmekọrịta Ọhụrụ maka Mmepụta Afrika nke Mgbakọ guzobere;

i) "Mba Sonyere" pụtara Mba ndị sonyere na Protokol a;

j) "Ime ihe ike megide ụmụnwaaanyi" pụtara omume niile e mere megide ụmụnwaaanyi nke na-ebute ma ọ bụ nwere ike ibute ha mmerụ ahụ, mmerụ mmekọahụ, mmerụ uche na mmerụ akụ na ụba, gụnyere iyi egwu ime ụdị omume ndị a; ma ọ bụ itinye mgbochi aka ike ma ọ bụ ịnapụ ha nnwere onwe ndị bụ isi na ndụ nzuzo ma ọ bụ ndụ ọha, n'oge udo na n'oge ọgụ ngwa agha ma ọ bụ agha;

k) "Ụmụnwaaanyi" pụtara ndị mmadụ bụ nwaanyi, gụnyere ụmụ agbọghọ.

Atiku 2: Mkpochapụ Ịkpa Ókè Megide Ụmụnwaaanyi

1. Mba Sonyere ga-alụso ụdị ịkpa ókè niile megide ụmụnwaaanyi ọgụ site n'usoro iwu, usoro ulọ ọrụ na usoro ndị ọzọ kwesiri ekwesị. N'ihe a, ha ga:

a) tinye n'iwu ntọala mba ha (constitution) na ngwa iwu ndị ọzọ, ma ọ bụrụ na e meghe ya, ụkpụrụ nke nha anya n'etiti ụmụnwaaanyi na ụmụnwake, ma hụ na e tinyere ya n'ọrụ n'ezie;

b) meputa ma tinye n'ọrụ n'ezie usoro iwu ma ọ bụ usoro nhazi kwesiri ekwesị, gụnyere ndị na-amachibido ma na-egbochi ụdị ịkpa ókè niile, karịsịa omenaala na-emerụ ahụ ndị na-etinye ahụike na ọdịmma ụmụnwaaanyi n'ozuzu n'ihe ize ndụ;

c) tinye echiche nwoke na nwaanyi (gender perspective) na mkpebi amụma ha, iwu ha, atụmatụ mmepe ha, mmemme ha na ọrụ ha, nakwa n'akụkụ ndị ọzọ niile nke ndụ;

d) mee ihe mgbazị na ihe nkwalite (corrective and positive action) n'ebe ndị ịkpa ókè megide ụmụnwaaanyi ka dị n'iwu na n'ezie;

e) kwado atụmatụ mpaghara obodo, nke mba, nke mpaghara na nke kọntinent e mere iji kpochapụ ụdị ịkpa ókè niile megide ụmụnwaaanyi.

2. Mba Sonyere ga-ekwe nkwa ịgbanwe usoro omume ọha na omenaala nke ụmụnwaaanyi na ụmụnwake site n'agụmakwụkwọ ọha, ozi, na atụmatụ agụmakwụkwọ na nkwurịta okwu, iji kpochapụ omenaala na ọdịndị na-emerụ ahụ na omume ndị ọzọ niile dabeere n'echiche na otu nwoke ma ọ bụ nwaanyi dị ala ma ọ bụ dị elu karịa nke ọzọ, ma ọ bụ n'ọrụ e kenyere ụmụnwaaanyi na ụmụnwake n'echiche e jidesiri ike (stereotyped roles).

Atiku 3: Ikike Inwe Ugwu Mmadụ

1. Nwaanyi ọ bụla ga-enwe ikike nke ugwu mmadụ dị n'ime mmadụ ọ bụla, nakwa ikike ka a nabata ma chekwaa ikike mmadụ ya na ikike iwu ya.

2. Nwaanyi ọ bụla ga-enwe ikike ka a sọpụrụ ya dika mmadụ, nakwa ikike izulite àgwà ya n'onwe ya n'enweghi mgbochi.

3. Mba Sonyere ga-anabata ma tinye n'orụ usoro kwesiri ekwesị iji machibido ụzọ ọ bụla e si erigbu ụmụnwanyi ma ọ bụ e si eweda ha n'ala.

4. Mba Sonyere ga-anabata ma tinye n'orụ usoro kwesiri ekwesị iji hụ na e chebere ikike nwaanyi ọ bụla ka a sọpuru ugwu ya, nakwa nchekwa ụmụnwanyi pụọ n'ụdị ime ihe ike niile, karịsịa ime ihe ike mmekọahụ na ime ihe ike n'okwu ọnyụ.

Atiku 4: Ikike Inwe Ndu, Idị Ocha na Nchekwa nke Onwe Mmadu

1. Nwaanyi ọ bụla ga-enwe ikike ka a sọpuru ndu ya, idị ocha nke onwe ya na nchekwa nke onwe ya. A ga-amachibido ụdị erigbu niile, na ntaramahụhụ na mmeso obi ọjọọ, nke na-adighi ka mmadu ma ọ bụ nke na-eweda mmadu n'ala.

2. Mba Sonyere ga-eme usoro kwesiri ekwesị ma di irè iji:

a) meputa ma mezuu iwu na-amachibido ụdị ime ihe ike niile megide ụmụnwanyi, gụnyere mmekọahụ a na-achoghị ma ọ bụ mmekọahụ a manyere mmadu, ma ime ihe ike ahụ ọ mere na nzuzo ma ọ bụ n'ihu ọha;

b) nabata usoro iwu, usoro nchikwa, usoro ọha na usoro akụ na ụba ndi ọzọ di mkpa iji hụ na e gbochiri, taa ahụhụ ma kpochapụ ụdị ime ihe ike niile megide ụmụnwanyi;

c) chọputa ihe na-ebute ime ihe ike megide ụmụnwanyi na nsonaazụ ya, ma mee usoro kwesiri ekwesị iji gbochie ma kpochapụ ụdị ime ihe ike ahụ;

d) jiri ike kwalite agụmakwụkwọ udo site n'usoro ọmụmụ na nkwurịta okwu ọha, iji kpochapụ ihe ndi di na nkwenye, omenaala na echiche e jidesiri ike nke ọdinala na omenaala, bụ ndi na-eme ka ime ihe ike megide ụmụnwanyi di ka ihe ziri ezi ma na-akawanye idigide ya na nnabata ya;

e) taa ndi na-eme ihe ike megide ụmụnwanyi ahụhụ, ma tinye n'orụ mmemme maka mweghachi (rehabilitation) ụmụnwanyi ndi ọ metụtara;

f) guzobe usoro na ọrụ di mfe inweta maka ozi di irè, mweghachi na nkwughachi (reparation) maka ndi ime ihe ike megide ụmụnwanyi metụtara;

g) gbochie ma katọọ ịzụ ahia ụmụnwanyi (trafficking), kpee ndi na-azụ ụdị ahia ahụ ikpe, ma chebe ụmụnwanyi ndi nọ n'ihe ize ndụ karịa;

h) machibido nnwale ọgwụ ma ọ bụ nnwale sayensi niile a na-eme n'ahụ ụmụnwanyi n'enweghi nkwenye ha nke ha ji ihe ọmuma nye (informed consent);

i) nye ego mmefu ego (budget) na akụ ndi ọzọ zuru oke maka itinye n'orụ na nlekota omume e mere iji gbochie ma kpochapụ ime ihe ike megide ụmụnwanyi;

j) hụ na, na mba ndi ka nwere ntaramahụhụ ọnwụ, a gaghi egbu ụmụnwanyi di ime ma ọ bụ ndi na-enye nwa ara n'ihi ikpe ọnwụ;

k) hụ na ụmụnwanyi na ụmụnwoke nwere ikike hà nhata n'inweta usoro e ji ekpebi ọndu onye gbapuru agbapu (refugee status), nakwa na ụmụnwanyi gbapuru agbapu na-enweta nchekwa na uru zuru oke e kwere nkwa ha n'okpuru iwu mba ụwa gbasara ndi gbapuru agbapu (international refugee law), gụnyere akwukwo njirimara nke ha na akwukwo ndi ọzọ.

Atiku 5: Mkpochapụ Omenaala Na-emerụ Ahụ

Mba Sonyere ga-amachibido ma katọọ ụdị omenaala na-emerụ ahụ niile na-emetụta ikike mmadụ nke ụmụnwaaanyị n'ụzọ ọjọọ, nke megidekwara ụkpụrụ mba ụwa a nabatara. Mba Sonyere ga-eme usoro iwu na usoro ndị ọzọ niile dị mkpa iji kpochapụ omenaala ndị ahụ, gụnyere:

- a) ime ka ọha mara gbasara omenaala na-emerụ ahụ n'akụkụ niile nke obodo site n'ozị, agụmakwụkwọ n'ụlọ akwụkwọ na nke na-abụghị n'ụlọ akwụkwọ, na mmemme igakwuru ndị mmadụ;
- b) mmachibido, site n'usoro iwu nwere ntaramahụhụ, ụdị ibi ụmụnwaaanyị ugwu (female genital mutilation) niile, ikpụ ahụ akara (scarification), ime ka ndị dọkita ma ọ bụ ndị ọrụ ahụike ndị ọzọ na-ebì ụmụnwaaanyị ugwu (medicalisation and para-medicalisation), na omenaala ndị ọzọ niile, iji kpochapụ ha;
- c) inye nkwa doo mkpa nye ndị omenaala na-emerụ ahụ metụtara site n'ọrụ ndị bụ isi dika ọrụ ahụike, nkwa doo iwu na nke ụlọ ikpe, ndumodu gbasara mmụọ na uche, nakwa ọzuzu aka ọrụ iji mee ka ha nwee ike ikwado onwe ha;
- d) nchekwa ụmụnwaaanyị nọ n'ihe ize ndụ nke ibụ ndị a ga-emeso omenaala na-emerụ ahụ, ma ọ bụ ụdị ime ihe ike, mmegbu na enweghị ndidi ọ bụla ọzọ.

Atiku 6: Alụmdi na Nwunye

Mba Sonyere ga-ahụ na ụmụnwaaanyị na ụmụnwake nwere ikike hà nhata, nakwa na a na-ewere ha dika ndị mmekọ hà nhata n'alụmdi na nwunye. Ha ga-emepụta usoro iwu mba kwesiri ekwesị iji kwe nkwa na:

- a) alụmdi na nwunye ọ bụla agaghị eme n'enweghị nkwenye zuru oke nke onye ọ bụla n'ime ha abụọ, nke ha nyere n'onwe ha;
- b) afọ kacha nta nwaanyị ga-alụ di bụ afọ 18;
- c) a na-agba ume ka ilu otu nwunye (monogamy) buri ụdị alụmdi na nwunye a kacha horo, nakwa na a na-akwalite ma chekwaa ikike ụmụnwaaanyị n'alụmdi na nwunye na n'ezinaulo, gụnyere na mmekorita alụmdi na nwunye nke ilu otutu nwunye (polygamous);
- d) a ga-edo alụmdi na nwunye ọ bụla n'akwukwo ma debanye ya aha dika iwu mba si di, ka iwu wee nabata ya;
- e) di na nwunye ga-ahoro, site na nkwekorita ha abuo, usoro aku na uba alụmdi na nwunye ha (matrimonial regime) na ebe obibi ha;
- f) nwaanyị luru di ga-enwe ikike idowe aha nna ya (maiden name), iji ya otu masiri ya, ma o bu ya na aha di ya onu ma o bu iche iche;
- g) nwaanyị ga-enwe ikike idowe ibu nwa amaala mba ya ma o bu inweta ibu nwa amaala mba di ya;
- h) nwaanyị na nwoke ga-enwe ikike hà nhata gbasara ibu nwa amaala mba umu ha, beluso ebe nke a megidere iwu di n'iwu mba ma o bu megide odimma nchekwa mba;
- i) nwaanyị na nwoke ga-ejikọ aka chekwaa odimma ezinaulo, chebe ma zuo umu ha;

j) n'oge alụmndi na nwunye ya, nwaanyị ga-enwe ikike inweta akụ nke ya, na ilekọta ma chikwaa ya n'enweghị mgbochi.

Atiku 7: Nkewa, Igba Alụkwaghịm na Mkpochapụ Alụmndi na Nwunye

Mba Sonyere ga-emepụta iwu kwesiri ekwesị iji hụ na ụmụnwaaanyị na ụmụnwoke nwere otu ikike ahụ ma ọ bụrụ nkewa (separation), igba alụkwaghịm (divorce) ma ọ bụ mkpochapụ alụmndi na nwunye (annulment). N'ihe a, ha ga-ahụ na:

- a) nkewa, igba alụkwaghịm ma ọ bụ mkpochapụ alụmndi na nwunye ga-eme site n'iwu ụlọ ikpe;
- b) ụmụnwaaanyị na ụmụnwoke ga-enwe otu ikike ahụ iriọ nkewa, igba alụkwaghịm ma ọ bụ mkpochapụ alụmndi na nwunye;
- c) ma ọ bụrụ nkewa, igba alụkwaghịm ma ọ bụ mkpochapụ alụmndi na nwunye, ụmụnwaaanyị na ụmụnwoke ga-enwe ikike na ọrụ hà nhata n'ebe ụmụ ha nọ. N'ọnọdụ ọ bụla, a ga-enye ọdịmma ụmụaka mkpa kacha elu;
- d) ma ọ bụrụ nkewa, igba alụkwaghịm ma ọ bụ mkpochapụ alụmndi na nwunye, ụmụnwaaanyị na ụmụnwoke ga-enwe ikike ikekorita n'uzọ ziri ezi akụ ha nwekorọ ọrụ nke si n'alụmndi na nwunye ahụ pụta.

Atiku 8: Inweta Ikpe Ziri Ezi na Nchekwa Hà Nhata n'Ihu Iwu

Ụmụnwaaanyị na ụmụnwoke hà nhata n'ihu iwu, ha ga-enwekwa ikike inweta nchekwa na uru hà nhata nke iwu. Mba Sonyere ga-eme usoro niile kwesiri ekwesị iji hụ:

- a) na ụmụnwaaanyị na-enweta n'ezie ọrụ ụlọ ikpe na ọrụ iwu, gụnyere enyemaka iwu (legal aid);
- b) nkwardo nye atumatu mpaghara obodo, nke mba, nke mpaghara na nke kontinent e mere iji mee ka ụmụnwaaanyị nweta ọrụ iwu, gụnyere enyemaka iwu;
- c) nguzobe ụlọ agụmakwụkwọ zuru oke na usoro ndị ọzọ kwesiri ekwesị, na-elebara ụmụnwaaanyị anya karịsịa, nakwa iji mee ka onye ọ bụla mata ikike ụmụnwaaanyị;
- d) na e nyere ụlọ ọrụ na-ahụ maka mmezu iwu n'okwa niile ngwa iji kọwaa ma mezu n'ezie ikike nha anya n'etiti nwoke na nwaanyị;
- e) na ụmụnwaaanyị nọchiri anya hà nhata n'ụlọ ikpe (judiciary) na n'ụlọ ọrụ na-ahụ maka mmezu iwu;
- f) mgbanwe iwu na omume ndị dị ugbo a na-akpa okè, iji kwalite ma chekwaa ikike ụmụnwaaanyị.

Atiku 9: Ikike Isonye na Ndọrọ Ndọrọ Ọchịchị na Usoro Mkpebi

1. Mba Sonyere ga-eme ihe nkwalite pụrụ iche iji kwalite ọchịchị ebe mmadụ niile na-ekere òkè na isonye hà nhata nke ụmụnwaaanyị na ndụ ndọrọ ndọrọ ọchịchị nke mba ha, site n'usoro nkwalite pụrụ iche (affirmative action), iwu mba na-enye ohere, na usoro ndị ọzọ, iji hụ na:

- a) ụmụnwaaanyị na-esonye na ntuli aka niile n'enweghị ikpa okè ọ bụla;

- b) ụmụnwaaanyị n'ochiri anya hà nhata na ụmụnwoke n'okwa niile n'usoro ntuli aka niile;
 - c) ụmụnwaaanyị bụ ndị mmekọ hà nhata na ụmụnwoke n'okwa niile nke imeputa na itinye n'orụ amụma Steeti na mmemme mmepe.
2. Mba Sonyere ga-ahụ na ọ n'ụzọ ọgụgụ na irè nke nnọchite anya na isonye ụmụnwaaanyị n'okwa niile nke mkpebi na-abawanye.

Atiku 10: Ikike Inwe Udo

1. Ụmụnwaaanyị nwere ikike ibi ndụ n'udo, nakwa ikike isonye n'ikwalite na idowe udo.
2. Mba Sonyere ga-eme usoro niile kwesiri ekwesị iji hụ na isonye ụmụnwaaanyị na-abawanye:
 - a) na mmemme agụmakwụkwọ maka udo na omenaala udo;
 - b) n'usoro na nhazi maka mgbochi, nlekọta na idozi esemokwu n'okwa mpaghara obodo, mba, mpaghara, kontinent na mba ụwa;
 - c) na nhazi mkpebi nke mpaghara obodo, nke mba, nke mpaghara, nke kontinent na nke mba ụwa iji hụ na e nyere nchekwa anụ ahụ, uche, ọha na iwu nye ndị na-achọ mgbaba (asylum seekers), ndị gbapuru agbapu, ndị lotara alota na ndị a chupuru n'ebe obibi ha, karịsịa ụmụnwaaanyị;
 - d) n'okwa niile nke nhazi e guzobere maka nlekọta ogige na ebe obibi nke ndị na-achọ mgbaba, ndị gbapuru agbapu, ndị lotara alota na ndị a chupuru n'ebe obibi ha, karịsịa ụmụnwaaanyị;
 - e) n'akuku niile nke ịhazi atumatu, imeputa na itinye n'orụ nrughari na mweghachi mgbe esemokwu gachara.
3. Mba Sonyere ga-eme usoro di mkpa iji belata nke ukwu mmefu ego ndi agha, ma tinye ya na mmefu ego maka mmepe ọha n'ozuzu, na nkwalite ụmụnwaaanyị karịsịa.

Atiku 11: Nchekwa Ụmụnwaaanyị n'Ọgụ Ngwa Agha

1. Mba Sonyere kwere nkwa isopuru ma hụ na a na-asopuru iwu nke iwu mba ụwa gbasara enyemaka mmadu (international humanitarian law) ndi metutara onodu ogu ngwa agha, bu ndi na-emetuta ndi bi n'obodo, karịsịa ụmụnwaaanyị.
2. Mba Sonyere ga-echebe, dika oru diiri ha n'okpuru iwu mba ụwa gbasara enyemaka mmadu si di, ndi nkiti (civilians) gunyere ụmụnwaaanyị, n'agbanyeghi ndi obodo ha si na ya, ma o buru na e nwee ogu ngwa agha.
3. Mba Sonyere kwere nkwa ichebe ụmụnwaaanyị na-achọ mgbaba, ndi gbapuru agbapu, ndi lotara alota na ndi a chupuru n'ebe obibi ha n'ime mba ha (internally displaced persons) puo n'udi ime ihe ike niile, ndina n'ike (rape) na udi erigbu mmekọahụ ndi ozo, nakwa ihu na a na-ewere udi omume ndi ahụ dika mpu agha (war crimes), mgbukpo agburu (genocide) na/ma o bu mpu megide mmadu niile (crimes against humanity), nakwa na a na-akpota ndi mere ha n'ihu ulo ikpe mpu nwere ikike.
4. Mba Sonyere ga-eme usoro niile di mkpa iji hụ na o dighi nwatakiri, karịsịa umu agboghọ na-erubeghi afọ 18, na-esonye ozugbo n'ogu, nakwa na o dighi nwatakiri a na-ewe dika onye agha.

Atiku 12: Ikike Inweta Agumakwukwọ na Ọzụzụ

1. Mba Sonyere ga-eme usoro niile kwesiri ekwesị iji:

- a) kpochapụ ụdị ikpa ókè niile megide ụmụnwaaanyị ma kwe nkwa ohere na inweta hà nhata n'agumakwukwọ na ọzụzụ;
- b) kpochapụ echiche niile e jidesiri ike dị n'akwukwọ ọgụgụ, usoro ọmụmụ na mgbasaa ozi, ndị na-eme ka ikpa ókè dị otú ahụ dīgide;
- c) chebe ụmụnwaaanyị, karịsịa nwa agbọghọ, pụọ n'ụdị mmegbu niile, gụnyere mkparị mmekọahụ (sexual harassment) n'ụlọ akwukwọ na ụlọ agumakwukwọ ndị ọzọ, ma tinye ntaramahụhụ megide ndị na-eme ụdị omume ndị ahụ;
- d) mee ka ụmụnwaaanyị ndị a megburu ma ọ bụ ndị a kpariri n'uzọ mmekọahụ nweta ọrụ ndumọdụ na mweghachi;
- e) tinye nkuzi gbasara nha anya nwoke na nwaanyị na agumakwukwọ ikike mmadụ n'okwa niile nke usoro ọmụmụ, gụnyere ọzụzụ ndị nkuzi.

2. Mba Sonyere ga-eme ihe nkwalite pụrụ iche iji:

- a) kwalite igụ na ide akwukwọ n'etiti ụmụnwaaanyị;
- b) kwalite agumakwukwọ na ọzụzụ maka ụmụnwaaanyị n'okwa niile na ngalaba ọmụmụ niile, karịsịa na sayensị na teknụzụ;
- c) kwalite ndebanye aha na ndigide ụmụ agbọghọ n'ụlọ akwukwọ na ụlọ ọzụzụ ndị ọzọ, nakwa nhazi mmemme maka ụmụnwaaanyị ndị kwesiri akwukwọ n'oge na-erughị eru.

Atiku 13: Ikike Akụ na Ụba na Ọdịmma Ọha

Mba Sonyere ga-anabata ma mezuo usoro iwu na usoro ndị ọzọ iji kwe ụmụnwaaanyị nkwa ohere hà nhata n'ọrụ, na nkwalite n'ọrụ, na ohere akụ na ụba ndị ọzọ. N'ihe a, ha ga:

- a) kwalite nha anya n'inweta ọrụ;
- b) kwalite ikike nke ụgwọ ọrụ hà nhata maka ọrụ nwere otu uru nye ụmụnwaaanyị na ụmụnwake;
- c) hụ na e nwere nghọta doro anya (transparency) n'iwe ụmụnwaaanyị n'ọrụ, ikwalite ha na ichupụ ha n'ọrụ, ma luso mkparị mmekọahụ n'ebe ọrụ ọgụ ma taa ya ahụhụ;
- d) kwe ụmụnwaaanyị nkwa nnwere onwe ihorọ ọrụ ha, ma chebe ha pụọ n'erigbu ndị were ha n'ọrụ, bụ ndị na-emebi ma na-erigbu ikike ndị bụ isi ha dika ọgbụgba-ndụ, iwu na usoro nhazi dị n'ọrụ si nabata ma kwe nkwa ha;
- e) meputa ọndụdụ iji kwalite ma kwado ọrụ na ọrụ akụ na ụba ụmụnwaaanyị, karịsịa na ngalaba akụ na ụba na-adighi n'usoro (informal sector);
- f) guzobe usoro nchekwa na mkpuchi ọha (social insurance) maka ụmụnwaaanyị na-arụ ọrụ na ngalaba akụ na ụba na-adighi n'usoro, ma mee ka ha mata ka ha banye na ya;
- g) webata afọ kacha nta maka irụ ọrụ ma machibido iwe ụmụaka na-erubeghi afọ ahụ n'ọrụ, ma machibido, luso ọgụ ma taa ụdị erigbu ụmụaka niile ahụhụ, karịsịa nwa agbọghọ;

- h) mee usoro di mkpa iji nabata uru aku na uba nke oru umunwaanyi na-arụ n'ulo;
- i) kwe nkwa ezumike imu nwa (maternity leave) zuru oke, nke a na-akwu ugwo, tupu omumu na mgbe omumu gachara, ma na ngalaba ndi nkeonwe ma na ngalaba oha;
- j) hu na a na-etinye iwu utu isi n'oru n'otu uzọ ahụ nye umunwaanyi na umunwoke;
- k) nabata ma mezuu ikike umunwaanyi na-anata ugwo onwa inweta otu alawansi na ikike ahụ e nyere umunwoke na-anata ugwo onwa maka di ma o bu nwunye ha na umu ha;
- l) nabata na nne na nna abuo nwere oru bu isi nke izulite na ime ka umuaka too, nakwa na nke a bu oru oha nke Steeti na ngalaba ndi nkeonwe nwere oru nke abuo na ya;
- m) mee usoro iwu na usoro nchikwa di ire iji gbochie erigbu na mmegbu umunwaanyi na mgbasaa ozi ahia (advertising) na ihe ngosi gba oto (pornography).

Atiku 14: Ikike Ahuike na Ikike Omumu

1. Mba Sonyere ga-ahu na a na-asopuru ma kwalite ikike umunwaanyi inwe ahuike, gunyere ahuike mmekohu na ahuike omumu (sexual and reproductive health). Nke a gunyere:
 - a) ikike ichikwa omumu ha;
 - b) ikike ikpebi ma ha ga-amu umu, onu ogugu umu ha ga-amu na oge ha ga-ahapu n'etiti omumu;
 - c) ikike ihoro uzọ o bua e ji egbochi afọ ime (contraception);
 - d) ikike ichebe onwe ha na ka e chebe ha puo n'orja a na-ebute site na mmekohu (sexually transmitted infections), gunyere HIV/AIDS;
 - e) ikike imata onodu ahuike nke onwe ha na onodu ahuike onye mmeko ha, karisia ma o buru na orja a na-ebute site na mmekohu, gunyere HIV/AIDS, metutara ya, dika ukpuru a nabatara n'uwu niile na omume kacha mma si di;
 - g) ikike inweta agumakwukwo gbasara atumatu ezinaulo (family planning).
2. Mba Sonyere ga-eme usoro niile kwesiri ekwesiri iji:
 - a) nye umunwaanyi oru ahuike zuru oke, di onu ala ma di mfe inweta, gunyere mmemme ozi, agumakwukwo na nkwurita okwu, karisia ndi bi n'ime obodo (rural areas);
 - b) guzobe ma wusie ike oru ahuike na nri ndi di ugbo a tupu omumu, n'oge omumu na mgbe omumu gachara, maka umunwaanyi n'oge ha di ime na mgbe ha na-enye nwa ara;
 - c) chebe ikike omumu (reproductive rights) nke umunwaanyi site n'ikwe ka e mee ime opupu n'usoro ogwu (medical abortion) n'onodu mwakpo mmekohu, ndina n'ike, mmekohu n'etiti ndi ikwu (incest), nakwa ebe iga n'ihu na afọ ime ahụ na-etinye ahuike uche na ahuike anu ahụ nke nne, ma o bu ndu nne ma o bu nke nwa no n'afọ (foetus), n'ihe ize ndu.

Atiku 15: Ikike Inwe Nchekwa Nri

Mba Sonyere ga-ahụ na ụmụnwaaanyị nwere ikike inweta nri na-edozi ahụ ma zuru oke. N'ihe a, ha ga-eme usoro kwesiri ekwesị iji:

- a) mee ka ụmụnwaaanyị nweta mmiri ọhụrụ dị ọcha, ihe e ji esi nri n'ụlọ, ala, na ngwa e ji emepụta nri na-edozi ahụ;
- b) guzobe usoro nkesa na nchekwa nri zuru oke iji hụ na e nwere nchekwa nri (food security).

Atiku 16: Ikike Inwe Ụlọ Obibi Kwesiri Ekwesị

Ụmụnwaaanyị ga-enwe ikike inweta ụlọ obibi n'ụzọ hà nhata, nakwa ọhụrụ obibi kwesiri ekwesị na gburugburu ebe obibi dị mma. Iji hụ na e mezuru ikike a, Mba Sonyere ga-enye ụmụnwaaanyị, n'agbanyeghi ọhụrụ alụmdi na nwunye ha, ohere inweta ụlọ obibi kwesiri ekwesị.

Atiku 17: Ikike Ibi na Gburugburu Omenaala Dị Mma

1. Ụmụnwaaanyị ga-enwe ikike ibi na gburugburu omenaala dị mma (positive cultural context), nakwa isonye n'okwa niile n'ikpebi amụma omenaala.
2. Mba Sonyere ga-eme usoro niile kwesiri ekwesị iji kwalite isonye ụmụnwaaanyị n'imepụta amụma omenaala n'okwa niile.

Atiku 18: Ikike Ibi na Gburugburu Ebe Obibi Dị Mma ma Na-adigide

1. Ụmụnwaaanyị ga-enwe ikike ibi na gburugburu ebe obibi dị mma ma na-adigide (healthy and sustainable environment).
2. Mba Sonyere ga-eme usoro niile kwesiri ekwesị iji:
 - a) hụ na isonye ụmụnwaaanyị na-abawanye n'ihazi atụmatụ, nlekọta na nchekwa gburugburu ebe obibi, nakwa n'iji akụ okike eme ihe n'ụzọ na-adigide, n'okwa niile;
 - b) kwalite nnyocha na itinye ego n'ụzọ ike ọhụrụ na nke na-adị ọhụrụ mgbe niile (renewable energy) na teknụzụ kwesiri ekwesị, gụnyere teknụzụ ozi, ma mee ka ụmụnwaaanyị nwee ike inweta ha na isonye n'ichikwa ha;
 - c) chebe ma mee ka usoro ihe ọmụma ụmụnwaaanyị nke ala ha (indigenous knowledge systems) too;
 - d) hazie nlekọta, nhazi, nchekwa na mkpofu ahịhịa (waste) si n'ụlọ;
 - e) hụ na a na-agbaso ụkpụrụ kwesiri ekwesị maka nchekwa, mbufe na mkpofu ahịhịa na-egbu egbu (toxic waste).

Atiku 19: Ikike Inwe Mmepụ Na-adigide

Ụmụnwaaanyị ga-enwe ikike inụ ụtọ ikike ha nwere inwe mmepụ na-adigide (sustainable development) n'ụzọ zuru oke. N'ihe a, Mba Sonyere ga-eme usoro niile kwesiri ekwesị iji:

- a) webata echiche nwoke na nwaanyị n'usoro atụmatụ mmepụ mba;
- b) hụ na ụmụnwaaanyị na-esonye n'okwa niile n'iche echiche, ime mkpebi, itinye n'ọrụ na

nyocha amụma na mmemme mmepe;

c) kwalite ịnweta na ịchikwa nke ụmụnwaaanyi nwere n'akụ na-emepụta ihe dịka ala, ma kwe nkwa ikike ha inwe akụ;

d) kwalite ịnweta nke ụmụnwaaanyi nwere n'ego mbinye (credit), ọzụzụ, mmepe nka na ọrụ ndụmọdụ (extension services) n'ime obodo na n'obodo mepere emepe, iji nye ụmụnwaaanyi ndụ ka mma ma belata ọkwa ụbiam n'etiti ụmụnwaaanyi;

e) tlee ihe ngosi mmepe mmadụ (indicators of human development) metụtara ụmụnwaaanyi kpomkwem n'imepụta amụma na mmemme mmepe; na

f) hụ na a na-ebelata ruo n'ọkwa kacha nta nsonaazụ ọjọọ nke njikọ ụwa ọrụ (globalisation) na nsonaazụ ọjọọ ọ bụla nke itinye n'ọrụ amụma na mmemme azumahia na akụ na ụba nye ụmụnwaaanyi.

Atiku 20: Ikike Ụmụnwaaanyi Di Ha Nwụrụ

Mba Sonyere ga-eme usoro iwu kwesiri ekwesị iji hụ na ụmụnwaaanyi di ha nwụrụ (widows) na-anụ ụtọ ikike mmadụ niile site n'itinye n'ọrụ iwu ndi a:

a) na a gaghi emeso ụmụnwaaanyi di ha nwụrụ mmeso na-adighi ka mmadụ, nke na-eme ihere ma ọ bụ nke na-eweda mmadụ n'ala;

b) na nwaanyi di ya nwụrụ ga-aghọ onye nlekota na onye na-elekota ụmụ ya n'onwe ya ozugbo mgbe di ya nwusiri, beluso ma nke a megidere odimma na odimma ndu umuaka ahụ;

c) na nwaanyi di ya nwụrụ ga-enwe ikike ilu di ozo, ma ọ buri otu ahụ, ilu onye ọ hooro.

Atiku 21: Ikike Iketa Ihe Nketa

1. Nwaanyi di ya nwụrụ ga-enwe ikike inweta okè ziri ezi n'ihe nketa nke akụ di ya. Nwaanyi di ya nwụrụ ga-enwe ikike iga n'ihu ibi n'ulo alumi na nwunye ha. O buri na o luo di ozo, o ga-edowe ikike a ma o buri na ulo ahụ bu nke ya ma o bu na o ketara ya.

2. Ụmụnwaaanyi na ụmụnwoke ga-enwe ikike iketa, n'okè ziri ezi, akụ nne na nna ha.

Atiku 22: Nchekwa Puri Iche nke Ụmụnwaaanyi Mere Agadi

Mba Sonyere kwere nkwa:

a) inye ụmụnwaaanyi mere agadi nchekwa, ma mee usoro puri iche dabara na mkpa anu ahụ, akụ na ụba na oha ha, nakwa inweta ọrụ na ọzụzụ okachamara ha;

b) ihu na ụmụnwaaanyi mere agadi nwere ikike ino n'enweghi ime ihe ike, gunyere mmegbu mmekohu na ikpa okè dabeere n'afọ ndu, nakwa ikike ka e meso ha ugu.

Atiku 23: Nchekwa Puri Iche nke Ụmụnwaaanyi Nwere Nkwaru

Mba Sonyere kwere nkwa:

a) ihu na e chebere ụmụnwaaanyi nwere nkwaru (women with disabilities), ma mee usoro puri iche dabara na mkpa anu ahụ, akụ na ụba na oha ha, iji mee ka o diri ha mfe inweta ọrụ, ọzụzụ okachamara na ọzụzụ aka ọrụ, nakwa isonye ha na mkpebi;

b) ihu na umunwaanyi nwere nkwaru nwere ikike ino n'enweghi ime ihe ike, gunyere mmegbu mmekohu na ikpa okè dabeere na nkwaru, nakwa ikike ka e meso ha ugwu.

Atiku 24: Nchekwa Puru Iche nke Umunwaanyi No na Nsogbu

Mba Sonyere kwere nkwa:

a) ihu na e chebere umunwaanyi dara ogbenye na umunwaanyi bu isi ezinaulo, gunyere umunwaanyi si n'otu ndi mmadu a na-ewezuga n'akuku (marginalized population groups), ma nye ha gburugburu kwesiri onodu ha na mkpa puru iche anu ahụ, aku na uba na oha ha;

b) ihu na e mezuru ikike umunwaanyi di ime ma o bu ndi na-enye nwa ara, ma o bu umunwaanyi no n'ulo mkporo ma o bu njide, site n'inye ha gburugburu kwesiri onodu ha, nakwa ikike ka e meso ha ugwu.

Atiku 25: Uzọ Ndozi

Mba Sonyere ga-ekwe nkwa:

a) inye uzọ ndozi (remedies) kwesiri ekwesị nye nwaanyi o bua e mebiri ikike ma o bu nnwere onwe ya, dika e nabatara ha na Protokol a;

b) ihu na o bu ndi ochichi ulo ikpe, nchikwa ma o bu ndi omebe iwu nwere ikike, ma o bu ndi ochichi o bua ozọ nwere ikike nke iwu kwadoro, na-ekpebi uzọ ndozi ndi ahụ.

Atiku 26: Itinye n'Oru na Nlekota

1. Mba Sonyere ga-ahu na e tinyere Protokol a n'oru n'okwa mba, ma n'akuko oge ufodu (periodic reports) ha na-eziga dika Atiku 62 nke Akwukwo Ogbugba-ndu Afrika si di, gosi usoro iwu na usoro ndi ozọ ha mere maka mmezu zuru oke nke ikike ndi e nabatara na Protokol a.

2. Mba Sonyere kwere nkwa inabata usoro niile di mkpa, karisa ha ga-enye ego mmefu ego na aku ndi ozọ maka itinye n'oru zuru oke ma di ire nke ikike ndi e nabatara na Protokol a.

Atiku 27: Nkwa

Ulo Ikpe Afrika maka Ikike Mmadu na nke Ndi Obodo (African Court on Human and Peoples' Rights) ga-enwe ikike ilebara anya okwu gbasara nkwa nke si n'iji ma o bu itinye Protokol a n'oru puta.

Atiku 28: Mbinye Aka, Nkwado na Isonye

1. Protokol a ga-emeghe maka mbinye aka (signature), nkwado (ratification) na isonye (accession) nke Mba Sonyere, dika usoro iwu ntala nke onye o bua n'ime ha si di.

2. A ga-edebe ngwa nkwado ma o bu isonye n'aka Onyeisi Komishon nke AU.

Atiku 29: Mmalite Idi Ire

1. Protokol a ga-amalite idi ire (enter into force) ubochi iri ato (30) mgbe e debechara ngwa nkwado nke iri na ise (15).

2. Maka Mba Sonyere o bua sonyere na Protokol a mgbe o malitere idi ire, Protokol ahụ

ga-amalite ịdị irè n'ụbọchị e debere ngwa isonye ya.

3. Onyeisi Kọmishọn nke AU ga-agwa Mba Otu niile (Member States) na Protokol a amalitela ịdị irè.

Atiku 30: Mgbanwe na Nlegharị Anya

1. Mba Sonyere ọ bụla nwere ike iziga atụmatụ maka mgbanwe (amendment) ma ọ bụ nlegharị anya (revision) nke Protokol a.

2. A ga-eziga atụmatụ maka mgbanwe ma ọ bụ nlegharị anya, n'akwụkwọ ederede, nye Onyeisi Kọmishọn nke AU, onye ga-ezigara ya Mba Sonyere n'ime ụbọchị iri atọ (30) ọ natara ya.

3. Mgbakọ, mgbe ọ natara ndumọdụ Kọmishọn Afrika, ga-enyocha atụmatụ ndị a n'ime oge otu (1) afọ mgbe a gwachara Mba Sonyere, dika iwu dị na paragraf 2 nke atiku a si dị.

4. Mgbakọ ga-anabata mgbanwe ma ọ bụ nlegharị anya site na ọtụtụ votu nkịtị (simple majority).

5. Mgbanwe ahụ ga-amalite ịdị irè maka Mba Sonyere ọ bụla nabatara ya ụbọchị iri atọ (30) mgbe Onyeisi Kọmishọn nke AU natara ozi gbasara nnabata ahụ.

Atiku 31: Ọnọdụ nke Protokol a

Ọ dighị iwu ọ bụla dị na Protokol a ga-emetụta iwu ndị ka mma maka mmezu ikike ụmụnwaaanyị dị n'iwu mba nke Mba Sonyere, ma ọ bụ n'ogbugba-ndụ, nkwekọrịta mba na mba (treaties) ma ọ bụ nkwekọrịta ọ bụla ọzọ nke mpaghara, nke kontinent ma ọ bụ nke mba ụwa metụtara Mba Sonyere ndị a.

Atiku 32: Iwu Nnọchi Oge Mgbanwe

Ruo mgbe a ga-eguzobe Ụlọ Ikpe Afrika maka Ikike Mmadụ na nke Ndị Obodo, Kọmishọn Afrika maka Ikike Mmadụ na nke Ndị Obodo ga-enwe ikike ilebara anya okwu gbasara nkọwa nke si n'iji na itinye Protokol a n'ọrụ pụta.

Nzukọ Nkịtị nke Abụọ nke Mgbakọ Njikọ ahụ nabatara ya, Maputo, 11 July 2003.